

Návštěva největší továrny automobilové na světě.

Detroit jest městem továren zhotovujících automobily. Jest jich tam asi dvacet nebo více a z těch zajímavá "Henry Ford Co." první místo, neb nemá sobě rovné. Henry Ford utvořil zde typ vozu "Ford Wagon", jenž pro své vynikající vlastnosti, jakož i levnou jednotnou cenu, velmi rychle se stal známým a oblíbeným daleko přes hranice Ameriky.

Vejdeme do ohromné skleněné a ocelové síně, 900 při 600 stop metřící, průvodec jest nám dán k ruce a nyní následují ty podivuhodné dojmy tak husté, že uprostřed toho hluku mezi sty hlucícími, boučícími, dunícími stroji sotva můžeme se vzpamatovat. Od toho okamžiku, kdy povstane ten hrubý válec až k tomu okamžiku, kde se řidič posadí na hotový již vůz a jede na něm ze síně té ven, projde třicet pět minut. V této zemi nevrží na pohádky a báje, ale ve skutečnosti zní to jako bajka. Když jest továrna v plném proudu, pracuje tam 17.000 dělníků, z nichž jeden každý jest vycvičen na jednu věc, čímž se využívá každé minuty. Práce sama se vykonává stroji a pracuje se ve dne v noci ve třech dobách pracovních po osmi hodinách s půlhodinovou vždy přestávkou v každé době. Den jak den zhotoví se 1200 vozů a na dlouhých vlnících železnicích, jež k koleje jdou až do dvorů továrny, hned se rozesílají.

Mzdy dělníků Henry Ford Co. jsou i na poměry americké vynikající; všichni pracující dělníci dostávají jednotnou denní mzdu \$5 a sice ať již obsluhuje složitý stroj anebo čistí okna, nebo nakládá, balí atd., necht' již dělá o ceho, každý jest mzdy své hoděn. Všechny národy, představující živé přístěhovalecký, jsou zde zastoupeny, Němci, Rusové, Francouzi, Italové, Slováci, Irané atd., všechny národy v mírném soustěžení, pohromadě a uspokojení jest vidět skutečně lidem na očích; zde vidíme, že se pracuje se zájmem a oddaností, což má také dobrý vliv na práci samotnou.

O čílné práci v této zemi tak mocně, není zde slyšet. V síni mezi místem, kde prodávají se lístky na pouliční káru a písařnou lékařů náležá se úředovna přijímací, kde práci hledající dle potřeby bezrozdílu jsou přijímáni. Úředníci v této písařně nemají ustláno na ručích, mnohdy šel nával práce hledajících do tisíců, tak že se muselo sáhnout k hadicím, aby se jejich mohli zbavit. Také mimo továrny ujmá se Henry Ford svých dělníků. Jeden z t. z. zkoumatelů, kteří mluví všemi jazyky, jest stále na cestě. Ford žádá od svých dělníků zdravou domácnost, dobrou výživu a rozumnou výchovu dětí. Každé zanedbání rodiny se ponejprv pokárá, při druhé stížnosti zkoumatele jest vinník bez milosti propuštěn.

Co se týče výroby, zdá se býti podivné, ty vynálezy a konstrukce rozličných strojů, jak hravě takřka ty Herkulovské práce a přenosu mechaniku provádí. Tu jsou hrubě válece ořezávány a pruhy ocele z nich padají jako odstřížky papírové. Každých patnáct minut postaví stroj tento 25 válečků hotových; nejbližší stroj vyvrtá během 47 vteřin 45 děl všech rozměrů a směrů do takového válece; třetí, přikupuje mosazno-ocelové částky k sobě, další obstará vylití olova pro hřídel pomocí stlačného vzduchu, jiný opět vystěrkouje záklopkou. Nyní jest válec již tak dalece hotový, že dospěje k magnetisatoru, 16 magnetů, z nichž každý jest zkoušen na zvednutí pěti liber, se nasadí. (1000 magnetů se strojem zhotoví denně.) Magnetisator odvalí válece dále, dostane dobrou lázeň v oleji, podloží se kulová lože, nastoupí v činnosti síla dynamo (25 dynamo), aby lože ona mohla pravidelně běžat a býti pro nasazení do vozu hotova. Z kulného železa přední i zadní osy koulí se automaticky sem. Času ku natírání není a proto se ponoří lakem, automaticky se vytáhnou

nahoru, ponoří do horké lázně a stroj posadí je pak na rám nalézající se v pomalém běhu. Kola, každě gasolinu, obsahující vždy dva galony, automaticky se přikutávají a při pomalém tom pohybu se montují, přední část s kormidlem se zasadí, kola, která se již na voze nalézají na zvláštním podstavci se šlehaně rychle projedí a zároveň vyzkouší na nejvyšší rychlost, mezitím se kotel naplní vodou, muž jeden se vyhoupne na stroj a svou vlastní silou jede vůz ze síně ven. Na dvoře se gasolin z nádržky zase vyleje a vůz se ihned nalozí. Každodenně se posílá deset vlaků po 17 karách, do níž do každé se vejde 6 až 8 vozů, pryč. Vlastní továrny, které se zabývají hlavně hotovením přínáležejších částek, nalézají se ještě v Chicagu, na Long Island, Cambridge, Seattle, San Francisco, Los Angeles a Walkerville v Kanadě. Poslednější zhotoví denně také 100 vozů.

V úřadovně jest zaměstnáno 450 písařek. K vůli úplnosti musíme se ještě zmínit, že vedle továrny jest plynárna v níž jest ten největší generator (plodit síly) na světě. Hřídel váží 700 centů, přemítací kolo 1800 centů, napájení olejem děje se automaticky stlačeným vzduchem. Věž vodní obsahuje 300 000 gallonů vody.

Tváře obrovského toho podniku, Henry Ford, jest nyní 46 let starý a jest bez odporu dnes jedním z nejoblíbenějších osobností v Americe.

Rozličné malé historie jsou o něm v oběhu. Tak mezi jiným se vypravuje, že as před devíti lety, pozaložení továrny té s nepatrnými jen prostředky, poslán mu byl účet na \$50. Věřitel přijal návrh zménit tento požadavek na podíl a dnes bere šťastný majitel podílu toho roční dividendu \$550.000. Dělníci jeho etí ho jako dobrodince a jest to skutečně činem sociálním, dbáti toho, by děti dělníků dostaly vychování, které by je v boji životním postavilo na stupni vyšší.

Evropští panovníci věří v pověry a nosí amulety.

Monarchové jsou také jenom lidé z masa a kostí a mají četné lidské slabosti. Mezi evropskými panovníky je velký počet lidí pověřivých. Král anglický, Jiří, patří k nim a do nedávna domýšlel se, že číslice třináct nemůže přinést nic dobrého. Nyní pak je velice nejistým, jaký význam tato číslice vlastně má. Jeho víra, že nic dobrého nemůže vzejíti ze třináctky, byla před nedávnem otřesena, když při koňských dostizích H. H. Duryea-uv, kůň, nešoucí toto domnělé nešťastné číslo, zvířel porazil královna oře, na kterého bylo mnoho sázeno.

Král Jiří třináctce nevěřil od malicka. Jednou způsobil nesnázi při hostině v domově paní John Wardové, deery Whitelawa Reidové, amerického vyslanec v Londýně, když odepřel usednutí k tabuli s dvanácti osobami jinými. Následoval však šlepeje svého otce, který byl rovněž velmi pověřivým člověkem. Zesnulý král Edward anglický nedovolil, aby dva nože ležely na tabuli přes sebe. Všichni ti, kdož kdýkoliv jej hostili, na to pamatovali a vždy hleděli k tomu, aby se taková věc nestala. Edward považoval úterý za svůj šťastný den. Tého dne se narodil, byl pokřtěn, oženil se a nastoupil na trůn. Jednou měl podstoupiti operaci právě před svojí korunovací a tato byla rovněž provedena v úterý.

Král Edward byl velkým milovníkem klenotů všeho druhu, ale jedním z jeho nejmilnějších majetků, třebaže nepatrné skutečné ceny, byl náramek, který nosil na levé ruce a kterému přikládal velkou ochrannou moc. Bez tohoto náramku se nevydával na své procházky. Přítomná anglická královna vždy s sebou nosí náramek, ku kterému je připevněn malý psík, zhotovený ze slonoviny, který byl jí dán, když byla dítětem. Tohoto náramku krá-

lovna si velice váží a nerozloučila by se sním za nic na světě.

Mezi královskými rodinami evropskými je mnoho pověřivosti, spojené s historií jejich rodin a některé z těchto pověr cházejí ze středověku. Německý císař při všech příležitostech nosí prsten, který nazývá "ropuší." Je to starý prsten se zelenavým kamenem a věří se, že prsten tento je ve spojení s prosperitou domu Hohenzollernů. Dle legendy zelenavý kamének, kterým prsten je vyzdoben, byl upuštěn ropuchou na postel kurfirsta Jana Brandenburského, otce Bedřicha Velkého. Kamen tento byl okamžitě zasazen do prstenu a od té doby dob nosí jej vždy hlava rodu Hohenzollernů. Na smrtelném lůžku německý císař odevzdá prsten tento v zápečetěné krabici svému nástupci korunovnímu prince. Snad nejvíce pověřivým mezi evropskými panovníky je car Mikuláš ruský. Mezi četnými jeho amulety a ochrannými předměty, které nosí, je prsten, jenž obsahuje kus dřeva, na kterém byl ukřižován Ježíš Kristus. Prstenu tohoto dostalo se předchůdci caru z Vatikánu a car Mikuláš nikdy bez něho nevydává se na cesty. Vypraví se, že před několika lety vypravil se na cestu z Petrohradu do Moskvy. Když náležal se značnou vzdáleností od sídelního města, vzpomněl si náhle, že zapomněl svůj ochranný prsten. Nechal okamžitě zastaviti vlak, vrátil se do Petrohradu a hned zase zahájil svou cestu, tentokrát se svým prstenem.

Car ruský má ojedinelou sbírku orientálních mincí a příkládá jí také velkou ochrannou moc. Před několika roky jakýsi Bernhard Titnauer, žid, žijící v Radautzi, městečku, nalézajícím se v Bukovině, hostil starého rabína z Orientu, o kterém se věřilo, že dovede činiti divy. Při svém odchodu rabín dal svému hostiteli několik starých a podivně vyhlížejících mincí a pravil: "Možná, že se ti to bude zdáti chudíčkým darem, ale přece tyto mince mají větší moc než ty chránit před náhlou smrtí."

Té noci Titnauer měl sen, v kterém se mu zjevil Alexander Třeš, otec nynějšího cara Mikuláša, a pravil mu, že mince, které obdržel od starého rabína, budou chránit každého, kdo nosí korunu. Následující dvě noci měl o něm žid tenž sen. Bez dalších odkladů žid odebral se k carovi a pověděl mu, jak mince nabyly a vypravěl mu o svých třech podivných snech. Car přijal tento dar a vrle za něj poděkoval.

V žádné jiné zemi nevěří se tak v moc amuletů jako ve Španělsku a je přirozeno, že i španělský král je pověřivým. Jeden z proslulých prsténků, v historii je onen, který je znám jako "španělský opál" a jeho osudnému vlivu přičítají pověřiví Španělé všechna neštěstí a nehody, které potkaly zemi onu v posledním století. Byl darován Alfonso Dvanáctému známou dobrodružnou ženou, markýzkou de Castiglione, s kterou jmenovaný udržoval přátelské styky, kdy nalézal se ve vyhnanství. Když se Alfonso stal španělským králem, vyhledal si ženu královské krve a nešťastná markýzka téměř šílila žárlivostí. Poslala pak královi a královně několik dní po smrtku prsten s opálem, přeje jim štěstí a blahobyt. Opál byt tak krásný, že královna Mercedes vyžádala si na královi, aby stal se její majetkem.

Od doby, kdy počala osudný tento prsten nositi, její zdraví jí opouštělo a po několika měsících zemřela. Prsten po té dostal se do majetnictví královy matky, Kristiny, která rovněž zemřela v krátké době. Po té králova sestra infanta Maria del Pilar, nosila prsten a brzy zemřela, zanechavši prsten mladému synu hraběte a hraběnky z Montpensier. Tento rovněž za krátko zemřel. Král Alfonso po té přes protest rodiny, aby ukázal, že prsten tento nemá žádného spojení se smrtí jeho dřívějších majitelů, roz-

hodl se jej nositi sám. Po několika měsících také stal se jednou z jeho obětí. To bylo příliš mnoho pro královskou rodinu a královna Kristina, matka přítomného španělského krále, nechala prsten zavěsiti na zlatý řetěz a zavěsiti jej na hrdo sochy Panny Marie v Almudena, patronky města Madriu.

Nynější španělský král nosí u svých hodin amulet, který obdržel od staré cikánky a mnozí z chudé a více romantické třídy Španělů věří, že tomuto amuletu děkuje, že oženil se s princeznou Enou Batenberskou. Dle pověsti, kterou vypravuje si španělský lid, jednoho dne potkal král nedaleko Madriu starou cikánku, kterou chtěl obdarovati. Stará žena však almužnu odmítla a pověděla královi, že je poslední z Almoravidů, kteří panovali v Marokku a jížím Španělsko před 700 roky. Král se zájmem naslouchal podivné historii této ženy a byl do jisté míry překvapen, když tato dávala mu starý a zlásky amulet, nesoucí obraz I-saga, posledního krále Almoravidů.

Stará cikánka po té vypravěla, že jenom jeden podobný amulet je v existenci a sice, že dala jej před časem jistě anglické princezně. Pravila dále, že amulet ten přináší štěstí a žádala krále Alfonse, aby setkal-li se s onou princeznou, oženil se s ní, že ona učiní jej šťastným. Kladla mu na srdce, aby o amulet pečoval dobře. Není třeba podotýkat, že tuto anglickou princeznu byla princezna Ena Batenberská, která ukázala se držitelkou onoho druhého amuletu, darovaného cikánkou.

Humbuku v Americe nikdy snad nebude konec.

Z Chicaga oznamuje se jeden případ jak se lidé lapají, následujícího znění:

V třetím poschodí budovy Peoples Gas Co. nalézá se malá úředovna v místnosti č. 317. Jest to hlavní stan nově báječné společnosti, jež se utvořila pod názvem Continental Aero-Craft and Transportation Company. Společnost tato chce zříditi vzducholodní dopravu cestujícími mezi Chicagem, New Yorkem, Londýnem, Vladivostokem a Zanzibarem. Jejich vzducholodí budou létat rychlostí 300 mil za hodinu! Žádná z nich dosud sice nelétá, ale začnou co nevidět. Budou z ocele a tak pevně, že každá by povalila Masonic Temple jako kdyby to byla papírová hračka. Blíží se podrobnosti vyzvěti v úředově mladý pan Leinweber, syn starého pana Leinwebera, vynálezce těchto obrovských a jedinečných "ersipů". Podílníkem společnosti může se státi každý, kdo si koupí 50 dollar. akcii. Pouze milionáři nesmějí si koupiti žádných akcií a také mayor Harrison, který chtějí "do toho vrazit několik tisícevek, nebyl do Společnosti připuštěn. Tak aspoň tvrdí mladý pan Leinweber. Až bude celý podnik uveden v život, bude každá 50-dolarová akcie mít cenu \$100.000 a nikdo ji nebude chtít prodati. Ten kdo nynější příležitost propase a akcie nekoupí, musí později spáchat sebevraždu, poněvadž bude trápen věčnými svědomí. Dále pravil p. Leinweber:

"Můj otec vynalezl toto obdivuhodnou vzducholod. Jest velkým mechanikem a brzy bude prohlášen za největšího vynálezce světa. Co ví Curtiss nebo Wright o létání? Nie! Jejich aeroplány mohou létat ve dne a v noci jen tehdy, když není vítr. Zeppelinovy vzducholodí jsou hříčkou zivly a náhod. Můj otec vzal si za model své vzducholodí nejlepšího letce - ptáka. Vzducholod' skládá se z 12 strojů a z 12 propelerů, umístěných v různých částech vzducholodí. Rovnováha se udržuje strojem, jenž pracuje jako lidský mozek. To je také vynález mého otce. Dnes se prodávají akcie za 50 dollarů. Až začne první naše vzducholod' létat, bude mít každý akcionář čistý výtěžek \$250 denně. Později, až budeme mít 100 vzducholodí,

bude denní výtěžek \$250 a ještě později \$800."

Tak líčí svůj nádherný projekt pan Leinweber. Ačkoliv nebylo majorovi Harrisonovi účastnství v této společnosti dovoleno, proslýchá se, že policejní náčelník Gleason chce se s ním blíže seznámiti, aby se dověděl kolik důvěřivých lidí již pánové Leinweber mladší a starší ošvindlovali.

Kolik vychází na světě novin?

Kolik novin dostává se na celém světě do rukou čtoucího občanstva? Otázka sama sebou již zajímavá a důležitá nad to ještě tím, že se tisk, jak známo, zve velmocí světa.

Podle vykonaných statistických výpočtů patří ve příčině novin v Evropě prvenství — Německu. Vychází tam více jak 10.000 různých novin a časopisů. Z potřeby této spousty papíru slouží 4000 novin zájmům politiky a 1500 z nich vychází denně. Za celý rok vydá se v Německu šest miliard čísel novinových. A rovněž ve všech německých osadách zámořských vycházejí již německé noviny: troje v německém území východní Afriky, troje v německé Africe západní a dvoje v jiných menších osadách. Po Německu vykazuje největší bohatství novinářské Francie, kde vychází 9000 novin a časopisů, z počtu tohoto připadá však pouze 500 na denníky.

Třetí místo zaujímá říše Rakousko-Uherská s 5600 různých časopisů. Po Rakousku přijde Anglie, která má 4400 novin a listů. Denníků jest v Anglii pouze 230, obzvláštností některých jest však tak velká, že převyšuje až i desetkrát rozměry i největších denníků vídeňských. — Itálie má 3000 novin, mezi nimi však pouze 100, které vycházejí denně a také počet odběratelstva u většiny není příliš veliký. Vysvětluje se známým smutným úkazem kulturním, že jest v Itálii velice mnoho analfabetů lidí, kteří vůbec neumějí čísti ani psáti. — Také Španělsko jest země na noviny poměrně chudou; má jich pouze 2000 a mezi nimi jen 300 denníků.

Rusko má i při svých 100 miliozech obyvatelstva novin skoro jen tolik jako Nizozemsko: 2000. Denně vychází jich 200. Za posledních 20 let se počet novin v Rusku strojnásobil: mělo jich r. 1890 celé Rusko pouze 800. — V Belgii vychází 2200 novin, z nichž některé vycházejí až i v 100.000 číselch; list "Le Patriote", který vychází třikrát za den, mává nákladem ve výši 200.000 čísel. Úkaz tento vysvětluje se okolností, že má Belgie sotva 2 procenta analfabetů a že jsou tam noviny tak úzasně laciné, jako v žádné jiné zemi evropské. Za předplatné 10 franků dodává se Belgičanům "Patriote" denně až do domu.

Svícarsko má pro 3 1/2 milionu obyvatelstva 1200 novin; 800 z nich vychází v německém, 350 ve francouzském a 50 v italském jazyku. Denníků jest v počtu tomto 100. — Dánsko vyniká nad Švýcarsko; má pouze 3 miliony obyvatel a vychází tam 14550 novin a časopisů. — Švédsko má 1000. Norsko a Rumunsko po 600. Turecko 300. Řecko 150 novin; v Bulharsku, Srbsku, Portugalsku a Luxembursku nedosahuje počet vycházejících novin 100.

Ze Spojené Státy severoamerické vynikají ve příčině novinářství nad všechny země světa starého, rožně se samo sebou. V roce 1913 vycházelo zde již 25.4355 novin a časopisů a z nich 2600 denně. 600 až 700 amerických novin psáno jest jazykem německým, více jako 100 francouzským, na 60 českým a 40 hollandským atd.

V Kanadě vychází 1400 listů, mezi nimi 100 denníků. Jižní a Střední Amerika vykazuje pouze polovici tohoto čísla; Mexiko, Brasilie a Chilsko mají po 300, Venezuela 170, Ecuador 40, Argenitina 750.

V Asii přísluší i ve příčině novinářství první místo Japonem. V Číně počítá se na dva miliony obyvatelstva jediný list, dohromady je jich 200. Japonsko má však 2000 a některé z nich vychá-

zejí až i ve 400.000 číselch. Denníků má Japonsko 50. Britská Indie má 1800 novin. V Austrálii vychází 1000 různých časopisů a novin.

A v Africe? Egypt, Alžírsko a sousátí jihoafriické mají po 100 listech. O Habsi a Marokku, pak o Kongu, Ugandě atd. nemáme o novinařích statistických údajů.

Osamělý ostrov Island se svými 80.000 obyvateli uzavírá čestně řadu novinářskou: vydává se tam 30 novin a časopisů, poměrně tedy nejvíce na celém světě.

Ve vše Evropské vychází celkem neméně než 43.000 časopisů a novin.

Která velmoc dá se rozsáhlostí i močí vlivu porovnatí s velmocí tiskovou? Největší část této velmoci novinářské nachází se v rukou židů.

Kolik lidí může země vyživiti.

O tomto problému rozepsal se nedávno poutavým způsobem světový statistik Karel Balod. Rozhodující předběžní otázku při řešení tohoto problému — dle jeho názoru — je, jaký způsob života lze vzít dle měřítka. Nejšíší způsob výživy podává potrava rostlinná, při které může býti vzata do počtu celá plocha země — schopná k obdělávání, při čemž hlavními konkurenty člověka jsou domácí zvířata. Na 1 jednu hlavu připadá v Japonsku 200 kg. obilí ročně, v Německu 450 kg. a v Americe 1000 kg. Na větší spotřebu rostlinných potravin působí však také chov dobytka od něhož člověk čerpá mimo jiné prostředky k odívání. Kdyby na příklad všichni Němci se chtěli oblékati jen do německé vlny, bylo by zapotřebí poloviny hospodářské půdy Německa k výživě ovel. Anglie, ký zeměměřič Ravenstein počítá, že země může poskytnouti potraviny pro šest miliard lidí. Účence Oppenheimer dokonce tvrdí, že Země — s předpokladem budoucích technických vymožeností a omezením potravin na plodiny a zeleninu, — je schopna vyživiti 200 až 250 miliard lidí. Statistik Balod dospívá k jiným názorům. Počítá různé odhady schopnosti Země k obdělávání a tuze vysoké. Počítá v tropech s 30.6 mil. čtv. km. obdělání schopné půdy (dnes se 600 mil. obyvatel) v mírném pásu s 25.3 mil. čtv. km. (dosud s 1130 mil. obyvatel). Předpokládáme-li, že z těchto 5600 hektarů půdy je polovina užita na pole a že dle amerického měřítka (zahrnuje v to výživu tažného a užitého dobytka) na výživu jedné osoby připadá, 12 hektarů orné půdy, pak bychom dospěli k tomu závěru, že Země snese nejvyšší zalidnění v počtu 23-33 mil. obyvatel. Dle německého způsobu výživy připadá na 1 hlavu jen půl hektaru, což by připouštělo prostor pro 5600 milionů lidí na celé země. Při japonském měřítku by bylo na Země místo pro 22.400 milionů lidí. Balod dospívá k úsudku, že při vyšším věku lidského života může obyvatelstvo ještě trojnásobiti, a to na 5600 milionů lidí.

Založení trojspolku.

Trojspolek založen byl v roce 1883 mezi Rakousko-Uherskem, Německem a Itálií, s účelem zadržeti vzmáhající se vlivu Ruska a Francie. Smlouvou byly tyto tři mocnosti vázány pomáhati si v jistých nahodilostech. Podmínky této smlouvy uštěmily byly určitéjšími v roce 1887, ale přesně změní smlouvy nikdy nebylo uveřejněno. Trojspolek obnoven byl v roce 1902 a v roce 1907. Lhůta smlouvy po posledním obnovení měla vypršeti dne 14. června, 1914. Mělo se to, že obnovena byla na dalších dvanáct let. V trojspolku často byly různé neshody a často hrozila mu zkáza. Itálie byla nespolehlivým členem trojspolku vždycky a nyní od strojspolku vlastně odpadla. Tajně vyjednávání jest nyní v proudu mezi Berlínem, Vídní a Římem. Německo a Rakousko se snaží přimutiti Itálii, aby zasáhla do války ve prospěch Německa. — Itálie ale do boje chuti nemá a zůstane dle všeho neutrální.